

ILUSTROVANI VODIČ

Psi

DR BRUS FOGL

Prevela
Tatjana Bižić

—Laguna—

„KADA SMO SA SVOJIM PSIMA,
DUH NAM NIJE USAMLJEN.

POVEZANI SMO.“

Izreka Inuita s Bafinove zemlje

LONDON, NEW YORK,
MUNICH, MELBOURNE, DELHI
www.dk.com

Naslov originala
Dr Bruce Fogle
DOGS

Copyright © Dorling Kindersley Limited 2006, London,
A Penguin Company
First published in Great Britain in 2006
Translation copyright © 2012 za srpsko izdanje,
LAGUNA

Za izdavača
Dejan Papić

Prevod
Tatjana Bižić
Zahvaljujemo na stručnoj saradnji
DVM Jasni Obradović

Lektura i korektura
Dijana Radinović

Slog i prelom
Jelena Radojičić

Tiraž: 3000
Štampa: Slovačka

Izdavač
Laguna, Beograd
Resavska 33
Klub čitalaca 011/3341-711
www.laguna.rs
e-mail: info@laguna.rs

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

ФОГЛ, Брус, 1944—

Psi : ilustrovani vodič / Brus Fogle ; prevela Tatjana Bižić. -
Beograd : Laguna, 2012 (Slovačka). - 344 str. : ilustr. ; 20 cm

Prevod dela: Dogs / Bruce Fogle. - Tekst
štampan dvostubačno. - Tiraž 3.000. - Rečnik:
str. 332-334. - Registar.

ISBN 978-86-521-0906-7

636.7

a) Пси
COBISS.SR-ID 188518668

Uvod 10

PRIČA O PSIMA

POREKLO PASA 14

- Upoznajte se
s njihovim precima 16
- Pripitomljavanje vuka 18
- Osvajanje sveta 20
- Genetske srodnosti 22
- Vuk u njima 24
- Psi lutilice 26

DOMAĆI PAS 28

- Grada psa 30
- Čula 34
- Instinktivno ponašanje 36
- Osnovni pseći zadaci 38
- Izmenjena uloga 42
- Pas u savremenoj
kulturi 46

SADRŽAJ

RAZNOVRNOST RASA

Uvod u rase pasa 52

MALE RASE 54

SREDNJE RASE 102

VELIKE RASE 156

EKSTRA VELIKE RASE 240

IMATI PSA

BRIGA O PSU 268

Šta sve donosi
život s psom 270

Pronaći psa 272

Odabrati psa 274

Hraniti psa 278

Pseća ishrana 282
Osnovne potrepsitine 284
Dodatna oprema 286
Pripremite kuću
za njegov dolazak 288

Zdravlje i bezbednost 290

Češljanje i kupanje 292

Rutinski pregledi 294

Preventivni lekovi 296

Alergije 298

Stari pas 300

Koliko je povreda
ozbiljna 304

Hitna pomoć 306

Rane i krvarenja 308

DRESURA PSA 310

Kako pas razmišlja 312

Važnost igre 314

Dresura u kući 316

Osnovna poslušnost 318

„Čekaj“ 320

Šetnja 322

Kad pas pravi štetu 324

Preterane reakcije 326

Agresivnost 328

Viši stepen dresure 330

Rečnik 332

Korisne adrese 335

Indeks 336

Zahvalnost 343

HILJADAMA GODINA PSI SU BILI NAŠI NAJVERNIJI PRIJATELJI MEĐU ŽIVOTINJAMA. DANAS POSTOJE U ZAČUĐUJUĆE VELIKOM RASPONU VELIČINA I SPO-LJAŠNJE POJAVE, ALI SU SVI PODJEDNAKO I JEDIN-STVENO USPEŠNI U ČITANJU NAŠIH NAMERA. U TOJ NJIHOVOJ JEDINSTVENOJ SPOSOBNOSTI LEŽI OBJA-ŠNJENJE ZA USPEH NAŠEG ODNOSA S NJIMA.

DREVNO POREKLO

Tradicionalno usvoje-no mišljenje glasi da naša povezanost s psima poč-nje pre otprilike 15.000 godina, u vreme razvoja poljoprivrede, kada su naši preci prelazili na sedelač-ki način života. Iz tog raz-doblja potiču i antropolo-ški dokazi o razvoju psa iz vuka – redukcija veličine mozga, bliže postavlje-ni zubi. Noviji genetski dokazi, međutim, pome-raju to vreme znatno unazad (pogledajte str. 22–23). Vreme možda nije sasvim

Psi kao ljubimci

U Severnoj Americi, Evropi, Japanu, Australiji i na Novom Zelandu živi sto-tinu miliona naših psećih prijatelja – po jedan pas na svaka tri domaćinstva.

pouzđano utvrđeno, ali genetski testovi pokazuju da se pas razvio iz azijskog vuka. Ta vučja loza koja se dobro osećala u blizini ljudi preživela je i razmno-žila se. Prilagodavanje je bilo uspešno s obe strane i na kraju se potomci vuko-va koji su živeli u ljudskim naseljima nisu više parili po svojoj slobodnoj volji, nego su njihovo parenje usmeravali i nadzirali ljudi. Selektivnim odgajanjem zadržavale su se one oso-bine roditelja koje su ljudi smatrali korisnim.

Nega pasa

Češljanje je dobro za pseću kožu, dlaku i cirkulaciju – ali takođe zadovoljava i našu urođenu životnu potre-bu da se o nekome staramo.

RASE U RAZLIČITOJ SLUŽBI

Razlozi zbog kojih su nam psi bili prvo-bitno vredni ostaju i danas njihove glavne vrline. Druželjubivi su kao i mi, a kada se od rođenja odgajaju u ljudskom okru-ženju, prihvataju ljude kao svoju porodi-cu i usklađuju svoju aktivnost s našom. Urođen im je nagon da štite teritoriju na kojoj žive, te stoga upozoravaju laja-njem kada se približava neko nepoznat i, po potrebi, brane svoju kuću. Prate čla-nove „ljudskog čopora“ u lovu, a kako su obdareni brzinom i sposobnošću praće-nja mirisa, i jedinstvenim darom da čita-jući znake koje dajemo rukama ili čak i samim izrazom očiju prepoznaju šta hoćemo od njih, u stanju su da aktiv-no doprinesu uspešnom lovu. Pod-jednako je važan i socijalni položaj psa u ljudskoj porodici. Sa šten-cima se ljudi igraju i pronalaze u njima razbibrigu. Štenci i mali psi često

Raznovrsne rase

Selektivnim odgajanjem pojačavaju se ili ublažavaju određene crte obuhvaćene genetskim potencijalom pasa. Koliko god da su im dlaka i oblik tela različiti, svi psi imaju sličnu paletu mogućih boja dlake, u rasponu od bele, preko smeđe, do crne.

nam greju krevet kad su noći hladne. Psi su umeli da budu i izvor hrane ako druga nije bila dostupna. Selektivnim odgajanjem pojačavane su određene željene osobine i već pre pet hiljada godina postojali su psi u svim veličinama i oblicima kao i danas – patuljasti, bantam, divovski,

brahikefalni (s kratkom njuškom). Tek u poslednjih dvestotinak godina, međutim, selektivno odgajanje radi određenog oblika, veličine ili veštine preraslo je u pravu industriju i za stotine rasa utvrđeni su odgajivački standardi.

STARANJE O PSU

Ljudi koji promišljeno odaberu vrstu psa najbolje prilagođenu svom načinu života i potom ulože malo vremena da bi u razumnoj meri dresirali svog novog drugara bivaju nagrađeni svim onim što pas može da im pruži – iskrenom odanošću, postojanošću, pružanjem uteha i razbibrige, prijateljstvom, privrženošću. Nažalost, postoji i naličje – pogrešan izbor, nasumična obuka, neredovno staranje vode do teskobe i frustracije i, konačno, do neuspeha. Na sledećim stranicama opisano je kako da s lakoćom izgradite sa svojim psom odnos koji će vam donositi obostrano zadovoljstvo.

Radni psi

Pomoć u lovu vrlo dugo je bila jedan od ključnih psećih zadataka, pa tako i mnoge današnje rase potiču od lovačkih pasa. Ovaj Šilerov gonič jedan je od retkih koji još i sada ispunjavaju svoju lovačku ulogu.

PRIČA O PSIMA

POREKLO PASA

Pse smo, kao vrstu, izumeli mi ljudi, i slučajno i namerno. Ali osim toga, psi su najmnogobrojniji kopneni grabljivci koji su ikada postojali – brojnošću su uveliko prevazišli svog pretka vuka – i vrsta uspešna po mnogo čemu, zahvaljujući svojoj sposobnosti da se s lakoćom prilagođi svim promenama u ljudskoj životnoj sredini.

PSI – NEKAD I SAD

Azijski vuk, od koga su nastali psi, odabrao je da živi u blizini ljudskih bića, a taj život u blizini razvio se u prisnu vezu, skovanu pre gotovo 15.000 godina ako je suditi po arheološkim pronalascima. Kada su tek kročili na severnoamerički kontinent, ljudi su sa sobom već vodili svoje pse. Nova otkrića u genetici danas nam ukazuju na to da se ta seoba odigrala pre 20.000 godina, te je dakle naša povezanost sa psima još starija nego što smo doskoro mislili.

Izvestan broj rasa, kao što su sibirski haski, kineski čau-čau, šar-pej i pekinez, japanski akita i šiba, zaista su drevne rase, genetski vrlo srodne azijskom vuku, dok smo ogromnu većinu od preko četiri stotine rasa koliko ih danas ima na svetu stvorili u poslednjih dvesta do trista godina. Selektivnim odgajanjem postizali smo željeni izgled i veličinu, ali takođe i lovačke i pastirske sposobnosti, ili osobine potrebne da bi nas naš pas čuvao i branio. Bez obzira na razne uloge koje im namećujemo, međutim, psi nam

Psi kroz vekove

Detalj tapiserije iz Bajea, na kojoj je prikazano normansko osvajanje Engleske pod vodstvom Viljema Osvajaja 1066. godine. Tapiserija sadrži i čitav životinjski imaginarijum, između ostalog čak trideset pet lovačkih pasa.

Verni haski

Hitri, snažni i neumorni, sibirski haskiji su jedna od najstarijih rasa na svetu, a narod Čukči na Arktiku od davnina ih je koristio kao vučnu snagu.

U lovu

Na ovoj slici prikazano je kako je izgledao lovački pas u Francuskoj u XVI veku – upečatljiva je njegova sličnost s današnjim velikim engleskim hrtom (grejhaundom).

izdašno daruju nešto što retko koja druga životinja može – prijateljstvo.

Ako je broj pasa koje držimo kao ljubimce širom sveta ikakav pokazatelj – a procenjuje se da samo u Evropi i Severnoj Americi on dostiže oko stotinu četrdeset miliona – onda možemo reći da je položaj psa u našem životu osiguran, kako god da je teklo naše međusobno združivanje pre toliko hiljada godina.

Upoznajte se s njihovim precima

Sigurno ste toliko puta čuli rečenicu „Svaki pas je vučje čudi“ da je to postala neka vrsta nedodirljive istine. Pod toplim krznom vašeg ljubimca vrebava divljačni vuk, spreman da se svakog časa vrati svojoj istinskoj prirodi. Stvarnost međutim uopšte nije toliko uprošćena.

OD KOG SU VUKA NASTALI?

Kad kažemo vuk, obično zamišljamo sivog šumskog vuka, veličanstvenog i divljeg u američkim prostranstvima, ili zlog kao u *Crvenkapici*. Zaboravljamo da su nekada živjele, i da danas još uvek žive, razne vučje rase. Da li je naš pas američki ili evropski vuk? Pitanje nije prosto retoričko, jer iako su srodne, obe ove vučje podvrste imaju svaka svoje obrasce ponašanja. Američki sivi vuk lovi u čoporu, a san kao i lov koordinira s drugim članovima čopora, dok je evropski sivi vuk znatno nezavisniji i lovi sam, ili sa članovima svoje najuže porodice.

AZIJSKI KORENI

Današnji pas u stvari uopšte nema tako mnogo zajedničkog ni sa američkim ni sa evropskim sivim vukom. Najskoriji dokazi ukazuju na istočnu Aziju kao kolevku u kojoj se razvio pas. Širom Azije, na zapad sve do Arabijskog poluostrva, postojale su i još postoje rase relativno malih, društvenih

Kralj među svojim srodcima

Vukovi su, posle pasa, najrasprostranjeniji pripadnici porodice kanida (lat. Canidae, od *canis* – pas). Daskoro se verovalo da je evropski sivi vuk (gore), krupan i moćan grabljivac, neposredni predak svih psećih rasa.

Kanadski crni vuk

Varijacije u boji krzna koje vidamo kod pasa nisu, genetski posmatrano, nikakav novitet: kod psećih rodaka vukova boja krzna takođe varira.

Sivi vuk s mladunčetom

Vukovi doživotno sačuvavaju radost igre, a posebno uživaju u igri s vučićima.

LEPTOKION

LISICE

AFRIČKI
DIVLJI PSI

ŠAKALI

VUKOVI

Evolucija vuka

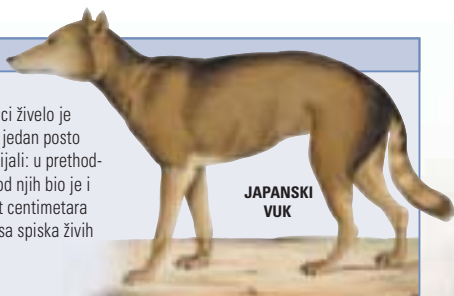
Vukovi pripadaju porodici kanida (Canidae), koja takođe obuhvata šakale, lisice i afričke divlje pse. Neposredni predak kanida leptokion (*Leptocyon*) izumro je pre sedam miliona godina. Veruje se da su sve rase domaćih pasa potekle od nekog azijskog vuka, kao što je arapski vuk na slici ispod.

i prilagodljivih vukova. I po izgledu i po ponašanju azijski vukovi znatno se razlikuju od svojih krupnijih srodnika u Evropi i Severnoj Americi. Krupni vukovi osposobili su se da love krupnu divljač; njihovi kratkodlaklasi azijski rodaci razvili su se u uspešne lešinare, a pored toga i love sitniji plen. Iako postoje očigledne slično-

sti između njih i uličnih pasa u današnjoj Aziji, tačno poreklo psa ipak ostaje predmet sporenja. Moguće je da su neposredni preci psa današnji azijski vukovi, ali je isto tako moguće i da je to bila neka njihova odavno izumrla vrsta.

PROGONJEN DO ISTREBLJENJA

U prethodna dva veka lovci su desetkovali vučju populaciju. Pre svega stotinu godina u Severnoj Americi živelo je više od dva miliona vukova – danas ih je ostalo svega jedan posto od tog broja. Izolovanje vučje rase uspešno smo poubijali: u prethodnom veku istrebljeno je najmanje sedam rasa. Jedna od njih bio je i japanski vuk, najmanji na svetu. Visok svega četrdeset centimetara u ramenima i dugačak oko osamdeset pet, izbrisan je sa spiska živih bića 1905. godine.

JAPANSKI
VUK

Raspevani vukovi

Svi vukovi su društvene životinje i komuniciraju sa ostalim članovima svoje porodice služeći se mirisom ili, kao ovi severnoamerički vukovi koji zavijaju, glasom.

Pripitomljavanje vuka

Za naše kućne ljubimce psećeg roda zaista se može reći da su pripitomljeni vukovi ako pod tim podrazumevamo vukove koji su se uspešno privikli da žive pod našim uslovima i našim rukovođenjem. Ipak, zbog čega su vukovi bili spremni na to? I zašto je nas njihovo ponašanje toliko privuklo?

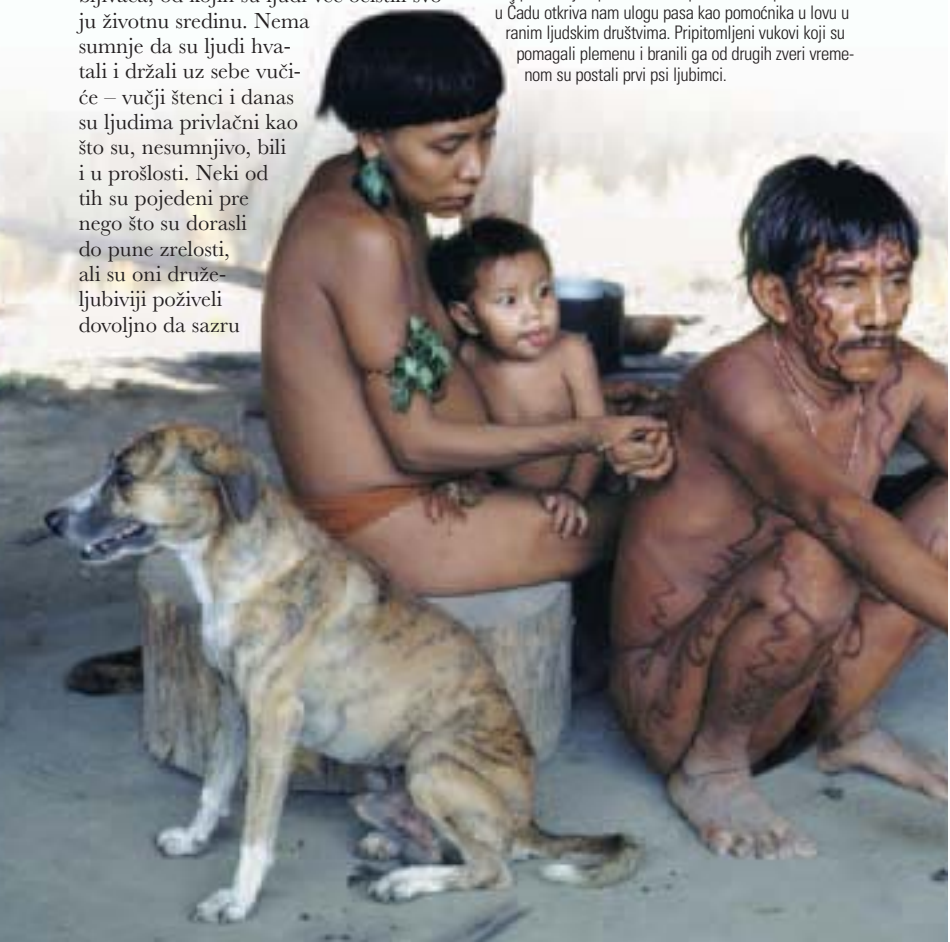
NOVA EKOLOŠKA NIŠA

Priča o pripitomljavanju vuka razlikuje se od priča o pripitomljavanju svih ostalih naših današnjih domaćih životinja po tome što vuka zapravo nismo pripitomili – on je sam *odabrao* da živi blizu nas. Sam je *odabrao* da bude pitom. Vukovi su zaključili da je prostor oko ljudskih boravišta – što je u to vreme faktički bila nova ekološka niša – plodonosno životno okruženje. Tu su mogli da se hrane odbačenim ostacima ljudske hrane, glodarima koje je ta hrana privlačila, i da budu zaštićeni od drugih krupnih grabljivaca, od kojih su ljudi već očistili svoju životnu sredinu. Nema sumnje da su ljudi hvatali i držali uz sebe vučiče – vučji štenci i danas su ljudima privlačni kao što su, nesumnjivo, bili i u prošlosti. Neki od tih su pojedeni pre nego što su dorasli do pune zrelosti, ali su oni druželjubiviji poživeli dovoljno da sazru

Prvobitna saradnja

Ovaj preistorijski pećinski crtež pronađen na platou Enedi u Čadu otkriva nam ulogu pasa kao pomoćnika u lovu u ranim ljudskim društvima. Pripitomljeni vukovi koji su pomagali plemenu i branili ga od drugih zveri vremenom su postali prvi psi ljubimci.

za parenje. Mogli bismo to nazvati „preživljavanjem najumiljatijih“ – opstajale su jedinke najsklonije igri i umiljavanju, odnosno one koje bi sačuvala najviše osobina mladunčeta. Vučji instinkt čopora omogućavao je pripitomljenim vukovima da se uklope u ljudsku porodicu i porodičnu hijerarhiju nadređenih i podređenih članova. Zahvaljujući izvanrednim čulima sluha i njuha postajali su korisni čuvari, upozoravajući svoj ljudski čopor kada mu zapreti opasnost spolja.

BORI SE ILI BEŽI – ILI SE SPRIJATELJI

Kada govorimo o prilagođavanju ljudskim uslovima života, lisica je današnji ekvivalent nekadašnjeg vuka. Za poslednjih dvadesetak godina ova oprezna noćna životinja drastično je promenila svoje ponašanje, uklapajući se u naglo širenje urbanih sredina i postajući samopouzdan dnevni lovac i sakupljač otpadaka. Baš kao i vuk pre više desetina hiljada godina, i lisica je znatno skratila „granicu bega“ – krajnju razdaljinu do koje će dozvoliti da joj se potencijalni neprijatelj približi pre nego što se da u beg.

Deo porodice

Pas ljubimac nije isključiva svojina zapadne kulture. Ova porodica Janomamija, indijanskog plemena koje živi u amazonskim prašumama u Južnoj Americi, takođe ima jednog odomaćenog pripadnika psećeg roda.

Saradnici na zadatku

Ljudi su ubrzo uvideli da će psi štititi od opasnosti ne samo ljude nego i stoku ako uz nju budu podizani odmalena. U današnjoj Namibiji anadolski ovčar još ispunjava svoju pravadnu ulogu, čuvajući koze od geparda.

PRIPITOMLJAVANJE LISICE

Ruski genetičar Dmitrij Konstantinovič Beljajev započeo je oko 1950. godine jedno fascinantno istraživanje kojim je pokazao kako je lako i brzo moguće promeniti ponašanje životinja. Na jednoj farmi krzna Beljajev je odabrao mladunce srebrne lisice koji su pokazivali najmanje straha prema ljudima i bili najskloniji da mu sami pridu ili da ga liznu kad se bavi njima. Drugim rečima, birao je lisice koje će se u razvoju zadržati u produženoj fazi mladunčeta. Ni punih deset pokolenja potom, potomci odabranih jedinki ponašali su se „pripitomljeno“, rado prihvatajući nepoznate ljude, pozdravljajući svoje čuvere lizanjem i cvileći kad ih ostave same. Selekcionišću lisičice prema krotkosti, Beljajev je postigao da njegove lisice razviju i drugačije telesne osobine, kao što su plave oči i crno-belo krzno. Takođe su zadržale umiljavanje celim telom, kao mali štenci, i pokorno pružanje šapica strancima. Ishod je zapravo bila doživotno produžena faza mladunčeta. To je ono što i naši psi jesu – doživotni mladunci.

Osvajanje sveta

Psi su se razvili u Aziji, odakle su potom pratili ljude na njihovim trgovačkim, osvajačkim i putevima seoba. Na sever su se selili ka Arktiku, na jug ka jugoistočnoj Aziji, Papui Novoj Gvineji i Australiji, na zapad preko Indije u Afriku i Evropu, na istok ka Pacifičkim ostrvima, Južnoj i Severnoj Americi.

ARHEOLOŠKI TRAGovi

Prvi psi, po svom telesnom sklopu i izgledu potpuno isti kao vukovi, imali su s tadašnjim čovekom samo labavu vezu, uglavnom zasnovanu na življenju od ljudskih otpadaka. Njihove fosile ne možemo da razlikujemo od vučjih, ali je izvesno da su vučji ostaci pronađeni uz ljudske stare više desetina hiljada godina, mada ne možemo biti sigurni da li su ti vukovi bili plen ili prvi čovekovi prijatelji iz roda kanida. Ipak, u nekim delovima Azije, pa čak i u Evro-

Drevno drugarstvo

Ova žena i njen pas sahranjeni su pre otprilike dvanaest i po hiljada godina u Ajn Malahi na severu Izraela.

pi, pronađeni su arheološki dokazi koji ukazuju na to da su spone između ljudi i polupitomyh vukova skovane znatno pre nego što su naši preci prešli na stalni sedelački i poljoprivredni način života. Istraživanja Britanskog muzeja potvrdila su da je jedna vilična kost pronađena u pećini u Iraku u kojoj su pre 14.000 godina živeli ljudi pripadala domaćem psu iz tog vremena. Izraelski arheolozi otkrili su grob star dvanaest i po hiljada godina u kome je pokopana žena sa štenetom u naručju.

Rasprostranjenost pasa

Genetička istraživanja potvrđuju da su prvi vukovi pripitomljeni u Aziji između 100.000 i 40.000 godina pre našeg doba, posle čega su se veoma brzo raširili po svetu. Kopneni most koji je u pleistocenu činila sada potopljena oblast nazvana Beringija omogućio je seobu ljudi i njihovih pasa iz Azije u Severnu Ameriku pre otprilike 20.000 godina. Potomci prvih pripitomljenih azijskih vukova još i danas žive na svim kontinentima izuzev Antarktiku.

- TRGOVAČKI, OSVAJAČKI I PUTEVI SEOBA
- KOPNENI MOST

JUGOISTOČNE SAD

KARLOVIČKI PAS

MEKSIKO

MEKSIČKI BEZDLAKI PAS

PERU

PERUANSKI BEZDLAKI PAS

HIBRIDIZACIJA IZVORNIH PSEĆIH VRSTA

Kako su se Evropljani doseljavali u Afriku, Severnu i Južnu Ameriku i Australiju, evropske rase pasa koje su doveli sa sobom ukrštale su se sa domaćim, izvornim rasama. U Africi su na primer evropski doseljenici ukrštali svoje pse sa šenzjima naroda Basuto i tako dobili rozezijskog ridžbeka. Ispitivanja DNK stavila su takođe kraj na priču o australijskom dingu kao „genetski čistoj vrsti“, pošto su pokazala da su preko tri četvrtine ovih divljih pasa zapravo hibridi potekli iz ukrštanja s evropskim psima.

U Španiji je na jednom još starijem grobnom mestu pronađen kostur devojčice, a oko njega ostaci četiri psa okrenuti na četiri razne strane.

PAS SE RAZVIJA...

Pre 12.000 godina, kada su naši daleki preci počeli da uspostavljaju trajne naseobine, telesni sklop prvobitnog psa počeo je pod prisudom izmenjenog životnog okruženja da se menja. Prvi fosilni ostaci koji ukazuju na psa kakvog poznajemo danas odlikuju se sitnijim telom i moždanom dupljom, te primaknutijim zubima. Posle mnogo pokolenja selektivno odgajanje počelo je da daje mnoge različite rase. Arheološki dokazi nam govore da su preci današnjih hrtova – avganistanskog, persijskog, velikog engleskog hrta – živeli u Mesopotamiji

Psi lovci

Slika na ovoj grčkoj vazi izrađenoj oko 550. g. p.n.e. pruža nam jednu ranu ilustraciju uloge psa kao čovekovog pomoćnika u lovu. Pas ovde poslušno ostaje gospodaru na nogu.

pre šest do sedam hiljada godina. Psi čuvari, preci današnjeg rotvajlera i buldoga, postojali su na Tibetu pre više od pet hiljada godina. U nešto novije doba, pre otprilike hiljadu i sedamsto godina, u Italiji je sasvim izvesno bilo pasa tragača, od kojih potiču današnji jazavičari i

baseti. Vodeni španijeli i retrieveri u Evropi su se pojavili pre hiljadu i trista godina, a terijeri pre svega sto godina. Širenje i razvoj pasa po celom svetu i danas se, međutim, nastavlja bez posustajanja.

